

Het regenbooglichaam: hoe het westerse chakrasysteem is ontstaan

Kurt Leland

Componist en auteur Kurt Leland geeft regelmatig lezingen voor de Theosophical Society in America (TSA). Zijn boeken bevatten een compilatie van de artikelen van Annie Besant: *Invisible Worlds: Essays on Psychic and Spiritual Development* (Quest Books, 2013). Dit artikel verscheen in *Quest* 105 2 (Spring 2017) onder de titel *The Rainbow Body: How the Western Chakra System Came to Be*. Het is een bewerking van zijn boek, *Rainbow Body: A History of the Western Chakra System from Blavatsky to Brennan* (Ibis, 2016).

Op een zomerse dag in 2014 kwam ik bij de plaatselijke voedselcoöperatie een kleine reclamefolder tegen die iemand had achtergelaten. Op de omslag stond een blanke vrouw van in de twintig, gekleed in een doorschijnende witte tuniek zittend in een yoga-meditatiehouding. Op haar romp waren zeven gekleurde medaillons aangebracht, elk met een letter van het Sanskriet-alfabet. Ze varieerden van rood op haar zitvlak tot paars op de kruin van haar hoofd, in de volgorde van het spectrum. Bij nadere inspectie bleek dat elk medaillon een ander aantal bloembladachtige stralen had.

Deze medaillons waren afbeeldingen van de zeven chakra's (Sanskriet voor 'wielen'), een schema dat eeuwen geleden in India ontstond, verbonden met een vorm van yoga die een hoofdbestanddeel is geworden van hedendaagse yogalessen en new age metafysica. Van de chakra's wordt gezegd dat ze voor een helderziende blik lijken op wervelende schijven of draaikolken van licht, vandaar hun naam. Oude teksten leerden dat hun activering door intensieve meditatieve en rituele beoefening resulteert in een bewustzijnsverruiming in zeven stappen, leidend tot verhoogde spirituele krachten, verlichting en bevrijding van de karmische wet van wedergeboorte.

Het product waarover in de reclamefolder werd gesproken was *Organic Chakra Balancing Aromatherapy Roll-Ons* (rollers). Deze rollers worden gemaakt door Aura Cacia, een Amerikaans bedrijf dat geurende etherische oliën voor helende doeleinden op de markt brengt die zijn gemaakt van kruiden en bloemen, vandaar aromatherapie. De reclamefolder begon met een verticale tabel met kleurgecodeerde aanduidingen die de locaties, kwaliteiten en effecten op emotie, denken en geest van chakra's identificeerden die 'in balans zijn gebracht' door het gebruik van deze aromatherapie-rollers, één voor elke chakra, elk samengesteld uit een andere formule van essentiële oliën.

Verschillende half geamuseerde vragen kwamen bij me op: zou een geur echt 'de sluizen van mededogen en begrip' geassocieerd met de hartchakra kunnen openen? Waarom werd de 'bekrachtigende' derde chakra geassocieerd met een 'delicaat citrusmengsel'? Hoe zou een volledig verlicht wezen ruiken als hij alle zeven geuren tegelijk zou dragen?

De belangrijkste vraag was: hoe zijn we hierbij gekomen? De lijst met chakra-kwaliteiten was bekend uit tientallen newageboeken over het onderwerp: aarding in de eerste chakra, sensualiteit of seksualiteit in de tweede, empowerment, leren opkomen voor jezelf in de derde, compassie in de vierde, communicatie in de vijfde, intuïtief inzicht in de zesde en verlichting in de zevende. Toch zal iedereen die de oorsprong van het chakrasysteem in India onderzoekt, verbaasd zijn te ontdekken dat de chakra's kleuren hebben, maar dat het geen regenboog is; ze hebben kwaliteiten en spirituele krachten, maar niet die op deze lijst. Er komen ook geen geuren bij kijken. Het idee van chakra-balancing wordt nooit genoemd in de geschriften. De chakra's moeten worden doorgrond, opgelost en getranscendeerd om een staat van 'bevrijding tijdens het leven' te bereiken in plaats van een emotioneel en spiritueel evenwichtige levensstijl (wat dat ook mag betekenen).

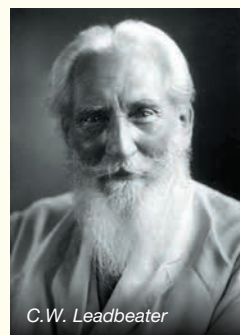
Ik hoorde voor het eerst over de chakra's eind jaren zeventig van een vriend die een leerling was van een Indiase yogi. Ik leerde hun locaties en hoe te ademen om ze te zuiveren. Via het metafysische informatiecircuit leerde ik een lijst met chakra-kwaliteiten kennen die vergelijkbaar is met die in de Aura Cacia brochure. Een paar boeken over dit onderwerp waren verkrijgbaar in metafysische boekhandels, maar die kocht of las ik niet.

In 2002 werd me gevraagd om een boek te schrijven over de spirituele effecten van muziek. Ik overwoog het chakra-systeem te gebruiken als een raamwerk voor het beschrijven van mystieke of piekervaringen die verband houden met componeren, optreden en luisteren naar muziek. Er waren nu tientallen boeken over de chakra's beschikbaar, met veel variaties van de kleuren en kwaliteiten. Ik wilde werken met de meest authentieke lijst van kwaliteiten die ik kon vinden. Maar onderzoek naar oude Indiase systemen bracht me in verwarring: sommige hadden maar vier chakra's en andere maar liefst negenenvertig. Verschillende vragen dreven mij, maar ze waren nog steeds niet opgelost toen het boek in 2005 werd gepubliceerd:

Wanneer kwam de term chakra voor het eerst in de Engelse taal terecht?

Wanneer is het regenboogkleurenschema ontstaan en wie was er verantwoordelijk voor? Waar komt de alomtegenwoordige newagelijst van chakra-kwaliteiten vandaan en hoe lang bestaat deze al?

In de zomer van 2012 benaderde Quest Books, uitgeverij van de Theosophical Society in America, mij over het annoteren van een nieuwe editie van *The Chakras*, in 1927 gepubliceerd door Charles W. Leadbeater, een helderziende die binnen de Theosophical Society (TS) werkte. Dit boek was bijna negentig jaar ononderbroken in druk geweest. Hoewel beschouwd als een klassieker op het gebied van new age chakra-studies, was het niet gemakkelijk te lezen. Leadbeater gebruikte duistere terminologie, in de veronderstelling dat zijn theosofische lezers het zonder uitleg zouden begrijpen. Bovendien verschilden zijn helderziende waarnemingen van de chakra's op verschillende manieren niet alleen van oude Indiase teksten, maar ook van recente newageboeken. Ik heb geprobeerd een 'gezaghebbende', op zichzelf staande tekst te maken, met

aantekeningen die alle termen uitleggen en een nawoord dat het boek in context plaatst van de ontwikkeling van de newageversie van het chakrasysteem.

Met dit project kon ik het probleem waar het regenboogkleurenschema vandaan kwam oplossen. Omdat ik een strakke deadline had, kon ik de andere vragen niet beantwoorden. In de zomer van 2014 kreeg ik echter het verzoek om later dat jaar een lezing te geven over het chakrasysteem bij de Theosophical Society in Milwaukee. Die kans stelde me in staat om mijn onderzoek voort te zetten. Ik kon de eerste verwijzingen naar het chakrasysteem in het Engels traceren. Ik was ook in staat om de eeuwenlange evolutie te volgen van wat ik het 'westerse chakrasysteem' noem. Deze evolutie begon in de jaren 1880, in de geschriften van H.P. Blavatsky, een van de oprichters van de Theosophical Society, en was min of meer voltooid in 1990, toen actrice Shirley MacLaine in de *Tonight Show* verscheen en een miljoenenpubliek voor televisie amuseerde door het aanbrengen van gekleurde cirkels die het chakra-systeem vertegenwoordigen op de kleding en het hoofd van talkshowpresentator Johnny Carson.

Ik heb geconcludeerd dat de evolutie van het westerse chakra-systeem een onbedoelde samentrekking was van de volgende:

- esoterici en helderzienden (velen met een theosofische achtergrond)
- indologen (de studie van de Indiase cultuur, inclusief religieuze overtuigingen)
- mytholoog Joseph Campbell
- psychologen (Carl Jung en de grondleggers van de Human Potential Movement aan het Esalen Institute in Big Sur, Californië)
- Indiase yogi's (sommige van hun 'oude' leringen maakten gebruik van het kleurensysteem van Leadbeater)
- energiegenezers (Barbara Brennan, auteur van *Hands of Light*, een bestseller handleiding over energetische genezing, en anderen)

Verrassend genoeg kwamen de twee hoofdlijnen van deze evolutionaire reeks, het regenboogkleurenschema en de lijst van kwaliteiten, pas in 1977 samen in druk. Het veelgeroemde 'oude' chakrasysteem van het Westen is dus amper veertig jaar oud. Zijn geschiedenis is verborgen door de gewoonte van newageschrijvers, zowel in druk als op internet, om aantekeningen over en bronnen van hun informatie niet op te nemen, een gewoonte waar Olav Hammer, een Zweedse professor in de godsdienstgeschiedenis, op wijst.

Ik schreef *Rainbow Body: A History of the Western Chakra System from Blavatsky to Brennan* voor mensen die meer willen weten over de echte geschiedenis van het westerse chakra-systeem, een wild en maf verhaal dat op de een of andere manier een geheel van spirituele en alternatieve geneeswijzen heeft voortgebracht die het leven van miljoenen mensen diepgaand hebben beïnvloed. Maar wat is het westerse chakrasysteem? Voor zover ik weet is de term niet eerder gebruikt, behalve informeel, om versies van de chakra's die in metafysische kringen in het Westen zijn geëvolueerd te onderscheiden van hun hindoe-voorouders.

Hier zijn de meest opvallende kenmerken, opgesomd in de chronologische volgorde waarin de componenten van het westerse chakrasysteem werden herkend,

geschematiseerd en overgenomen:

- een basis van zeven chakra's (1880)
- associatie van elke chakra met een zenuwplexus (1880)
- een lijst met namen in de volkstaal (niet-Sanskriet) (1920)
- associatie van elke chakra met een klier van het endocriene systeem, met kleine variaties van systeem tot systeem, vooral met betrekking tot de hypofyse en pijnappelklier (jaren '20)
- enkele kleuren toegeschreven aan elke chakra in volgorde van het spectrum, ofwel zeven kleuren, inclusief indigo, of zes kleuren plus wit (jaren '30)
- een evolutionaire schaal van psychologische en spirituele attributen, functies of kwaliteiten die aan elke chakra zijn toegewezen.

Aan deze lijst kan een aantal minder gebruikelijke attributen worden toegevoegd:

- associaties met lagen van de aura, subtiele lichamen en niveaus
- ontwikkelingsstadia in de evolutie van de mensheid
- ontwikkelingsstadia in de evolutie van het individu
- ziekten van lichaam of geest geassocieerd met elke chakra
- elementen (aarde, water, vuur, lucht en ether)
- positieve en negatieve emoties voor elke chakra
- bewustzijnstoestanden en paranormale krachten.

Buiten deze categorieën is er een eindeloos aantal overeenkomsten gebaseerd op westerse esoterie of alternatieve geneeswijzen, inclusief, maar niet beperkt tot de volgende:

- alchemistische metalen
- astrologische tekens en planeten
- voedingsmiddelen en kruiden
- edelstenen en mineralen
- homeopathische geneesmiddelen
- kabbalistische sefirot ("bollen" of "principes" met betrekking tot verschillende aspecten van de schepping)
- muzieknoden
- sjamanistische totemdieren
- tarotkaarten

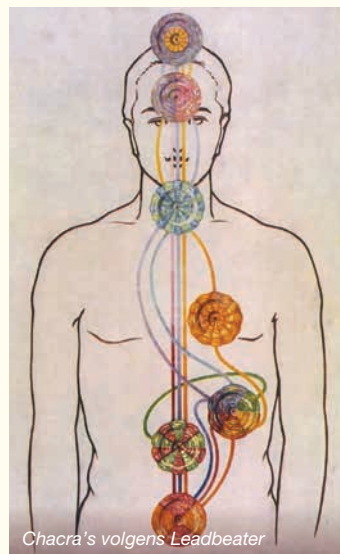
Dit diagram is ontleend aan een negentiende-eeuwse Franse vertaling van Johann Georg Gichtel's *Theosophia practica* (1701), zoals weergegeven in het boek *The Chakras* van C.W. Leadbeater. Getiteld "De donkere, natuurlijke, aardse mens volgens de sterren en de elementen." Het toont een mogelijke voorloper van het westerse chakrasysteem. De planeten en elementen, en enkele van de hoofdzonden, zijn verbonden met bepaalde menselijke centra (bijv. Saturnus, op de

kruin, met *orgueil*, “trots”; Jupiter, in het voorhoofd, met hebzucht). De tekst op de onderste helft van de kaart luidt: “Het element vuur bevindt zich in het hart; het element water, in de lever; aarde, in de longen en lucht, in de blaas.”

Om te begrijpen hoe het westerse chakra-systeem evolueerde keek ik naar de vroege evolutie van het systeem in India, van de eerste tot de zestiende eeuw AD. Toen moest ik de beweging van dit oosterse chakrasysteem naar het Westen traceren. Het blijkt dat mevrouw Blavatsky en de Theosophical Society een sleutelrol speelden bij het overbrengen van deze leringen, vanaf 1879 toen ze in India aankwam tot aan haar dood in 1891. Blavatsky en volgende generaties theosofische helderzienden, waaronder Charles Leadbeater, Annie Besant, Rudolf Steiner en Alice Bailey, veranderden deze oude leringen aanzienlijk.

Gedurende de vijftig jaar vanaf Blavatsky's aankomst in India tot de publicatie van *The Chakras* van Leadbeater, vielen verschillende componenten van het westerse chakrasysteem op hun plaats: de basis van de zeven chakra's, de locaties in verband met zenuwplexussen en de niet-Sanskrietnamen. Van de jaren twintig tot de jaren vijftig kreeg het westerse chakrasysteem geleidelijk zijn verbinding met de regenboogkleuren en de endocriene klieren. De hoofdrolspelers in deze periode waren niet alleen bekende helderzienden, zoals Alice Bailey en Edgar Cayce, maar ook een aantal minder bekenden: Ivah Bergh Whitten, een vroege kleurentherapeut die in de Verenigde Staten werkte (haar leringen werden verspreid via de geschriften van haar eerste leerling, Roland Hunt, auteur van *The Seven Keys of Color Healing*, al meer dan veertig jaar een standaardhandleiding); S.G.J. Ouseley, een Britse kleurentherapeut en de mysterieuze Amerikaanse yogini Cajzoran Ali. Laatstgenoemde werd geboren in Iowa onder de naam Amber Steen, trouwde met een donkere Indiase swami die een oplichter uit Trinidad bleek te zijn en die werkte als yogaleraar in de Verenigde Staten en Frankrijk onder tal van aliassen. Hoewel ze de eerste was die het chakrasysteem en de endocriene klieren samenbracht in een boek dat in 1928 werd gepubliceerd, blijkt haar niet eerder vertelde verhaal, zoals deze details suggereren, het meest gekke van allemaal.

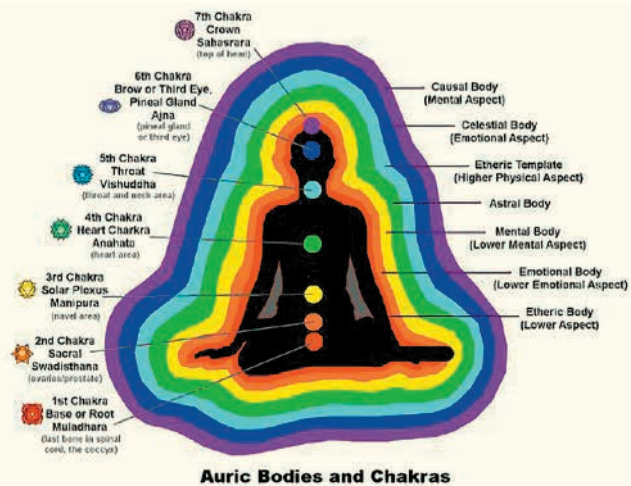

Van de jaren dertig tot de jaren zeventig bestond een parallelle ontwikkeling in het westerse chakrasysteem bij de Duitse indologen Heinrich Zimmer en Frederic Spiegelberg (beiden waren verdreven uit nazi-Duitsland en werkten aan Amerikaanse universiteiten), de Zwitserse psycholoog Carl Jung en de Amerikaanse mytholoog Joseph Campbell. Zij beïnvloedden elkaar, geïnspireerd door *The Serpent Power*, een boek dat in 1919 werd gepubliceerd door een Indiase rechter van het Hooggerechtshof, Sir John Woodroffe, onder het pseudoniem Arthur Avalon. Van Woodroffe was de eerste wetenschappelijke publicatie in het Engels van één versie

van het westerse chakrasysteem, hetzelfde dat Blavatsky beïnvloedde toen ze er veertig jaar eerder mee kennis maakte.

Zimmer inspireerde Campbell om de chakra-leer van de laat negentiende-eeuwse Indiase heilige Sri Ramakrishna te onderzoeken. Spiegelberg inspireerde Michael Murphy, de oprichter van het Esalen Institute in Big Sur, Californië, om dat van de vroege twintigste-eeuwse yogameester Sri Aurobindo te onderzoeken. Uit Esalen kwam de Human Potential Movement, een los verband van psychologen, filosofen en lichaamswerkers voort, waaronder Abraham Maslow en Ram Dass. Deze beweging had een belangrijke invloed op de hippie-tegencultuur van de late jaren 1960 en vroege jaren 1970.

Uit Esalen kwam de lijst van chakra-kwaliteiten waarmee we nu bekend zijn voort, een samensmelting van Ramakrishna's en Aurobindo's leringen. En Ken Dychtwald, een van de lichaamswerkers die in deze tijd in Esalen woonde, werd de vader van het westerse chakrasysteem, toen hij de lijst van regenboogkleuren en endocriene klieren, gebruikt door kleurengenezers, samenvoegde met de lijst

van chakrakwaliteiten van de Human Potential Movement in een boek en een artikel gepubliceerd in de zomer van 1977. Het boek, *Bodymind: A Synthesis of Eastern and Western Approaches to Self-Awareness, Health, and Personal Growth*, werd gepubliceerd in juni 1977 en een gerelateerd artikel, *Bodymind and the Evolution to Cosmic Consciousness*, werd gepubliceerd in het juli-augustus nummer 1977 van *Yoga Journal*. Dat artikel bevat een lijst van chakrakwaliteiten die erg lijken op degene die ik vier decennia later in de Aura Cacia-brochure zag. Zo vertegenwoordigt 2017 de veertigste verjaardag van de geboorte van het westerse chakrasysteem dat in yogalessen en newageboeken eerbiedig wordt aangeduid als 'oud'.

In de jaren tachtig begonnen schrijvers zoals Anodea Judith (*Wheels of Life*) informatie uit verschillende chakrasystemen te consolideren om dergelijke controverses op te lossen en de hegemonie van het systeem dat we nu als traditioneel beschouwen te versterken. Dit was ook het decennium waarin innovatieve beoefenaars op het gebied van energetische geneeskunde het chakrasysteem begonnen toe te passen op verschillende vormen van lichaamswerk, waaronder acupunctuur, polariteitstherapie en reiki. Tegen het einde van het decennium gaf bestsellerauteur en actrice Shirley MacLaine openbare workshops over de chakra's en haar optreden op 4 oktober 1990 in de *Tonight Show* zou het coming-outfeest van het westerse chakrasysteem

kunnen worden genoemd. Het was niet langer een esoterische yogaleer, maar een aspect van de populaire cultuur.

In de jaren negentig verspreidden boeken, workshops, websites en muziek op basis van de chakra's zich, waarbij vele vormen van spirituele en helende praktijken werden aangevoerd, hoewel vaak werd herhaald wat eerder was gebeurd. Er was echter nog een verdere, doorlopende ontwikkeling van het westerse chakrasysteem: de codificatie van esoterische leringen over chakra's, subtiele lichamen en niveaus, en hun gebruik in astrale projectie. Speculaties over dergelijke onderwerpen begeleidden de ontwikkeling van het westerse chakrasysteem gedurende een groot deel van de twintigste eeuw als een schaduwachtige secundaire regenboog en kwamen het duidelijkst naar voren in het energetische genezingswerk van Barbara Brennan. Haar immens populaire boek *Hands of Light*, dat de chakra's in verband brengt met zeven subtiele lichamen, niveaus, lagen van de menselijke aura, werd voor het eerst gepubliceerd in 1988 en is nog steeds in druk.

Hedendaagse historici van Zuid-Aziatische religies die gespecialiseerd zijn in gebieden waarin de chakra's een rol spelen, protesteren soms tegen de westerse new age toe-eigening van deze leringen. Desalniettemin weerspiegelt de onbedoelde samenwerking van esoterici, helderzienden, geleerden, psychologen, yogi's en energetische genezers dat het westerse chakrasysteem heeft voortgebracht waarschijnlijk de verspreiding van tantrische leringen in Oost-Azië gedurende vele eeuwen. In beide gevallen werd door een constante selectie en recombinate van details bepaald wat werd weggelaten en wat werd doorgegeven. Als die verspreiding voldeed aan oude culturele en spirituele behoeften, zou hetzelfde kunnen worden gezegd van het moderne Westen, zelfs als het resultaat is vercommercialiseerd op manieren die onvoorstelbaar zijn in het India van duizend jaar geleden (zoals in het geval van aromatherapie deorollers).

Ik zie de ontwikkeling van het westerse chakrasysteem als de belichaming van een diep betekenisvol archetype van verlichting, gemeenschappelijk voor Oost en West, dat van het spiritueel geperfectioneerde wezen, grafisch weergegeven door het beeld dat zo vaak wordt gezien op de omslagen van boeken over de chakra's: een schitterende, mediterende menselijke vorm, stralend door het regenboogkleurige licht van het volledig realiseren van ons spirituele potentieel, waarbij elke chakra een evolutionair stadium vertegenwoordigt op deze heilige ontwikkelingsreis.

Website is www.kurtleland.com.

Video's van zijn lezingen zijn te vinden op het TS YouTube-kanaal.

Van 5 t/m 9 december 2024 is in het Internationaal Theosofisch Centrum (ITC) te Naarden een 'Retreat on Initiation' met Kurt Leland (voertaal Engels)